

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 54
Godina XXVII
Novembar, 2022.
[str. 321-328]

© Monos 2022

Ermin Kuka: Živa lomača – Pionirska ulica u Višegradu (14. juni 1992.)

*Udruženje “Žena – žrtva rata“, Sarajevo, 2022.
(152 str.)*

Naučna Monografija pod naslovom “Živa lomača – Pionirska ulica u Višegradu (14. juni 1992.)“, autora doc. dr. Ermina Kuke, višeg naučnog saradnika Univerziteta u Sarajevu – Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nastala je kao rezultat višegodišnjeg teorijskih i posebno empirijskih naučnih istraživanja počinjenih zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima na području općine Višegrad u periodu agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu od 1992.-1995. godine.

Naučna Monografija zadovoljava sve zahtjeve savremene metodologije društvenih nauka. Jer, u samoj definiciji naučne monografije stoji da je to publikacija u kojoj se naučno, sistematično, iscrpno i sveobuhvatno tretira neki problem, pitanje ili predmet, ličnost ili događaj, u jednoj svesci, odnosno u određenom broju svezaka, koje se objavljuje istovremeno ili u unaprijed određenom vremenskom periodu. O samom djelu, prilikom iščitavanja, čovjek ne može da bude ravnodušan i sve vrijeme kroz čitanje Monografije postavlja se opravdanim pitanje: Postoji li netko u ljudskoj vrsti tko je mogao da radi ovakva zlodjela i da poslije toga živi sa tim, negira to, i jednostavno se ponaša kao da se nikad ništa nije ni desilo?

Dolazi se do zaključka da postoji!

Dovoljno bi bilo pročitati samo naslov Monografije, kao i određene ključne riječi koje se same nameću u ovom naučnom djelu, pa da čovjek pomisli kako ljudsko zlo nema granica i proživi sav užas pred ovim strašnim zločinima i to: „grad živih lomača“, „paradigma zločina spaljivanja civila u centru Evrope na kraju XX stoljeća“, „rijeka Drina kao najveća vodena masovna grobnica Bošnjaka na području Podrinja“, „velikosrpski projekat pokolja, istrebljenja i masovnog progona Bošnjaka“. Upravo ovdje, u Višegradu, već stoljećima unazad, kako i sam autor navodi, u kontinuitetu se odigravaju najmonstruozniji zločini nad Bošnjacima od strane četnika i srpsko- crnogorskih agresora i zločinaca na području istočne Bosne koji vuku korijene iz prošlosti s ciljem trajnog uništavanja i zatiranja Bošnjaka i njihovih potomaka.

Ukloniti granicu između srpskih naroda na rijeci Drini, radikalno promijeniti predratnu etničku strukturu općina i gradova u Bosni i Hercegovini, iskorijeniti bošnjačko stanovništvo sa obje strane rijeke Drine, to su bile težnje srpske vojske, ali i inspiracija za sve srpske pokrete koji su uslijedili. U tome su, nažalost i uspjeli, a rezultat je počinjenje brojnih masovnih i pojedinačnih zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, uključujući i genocid. U predmetima pred Haškim tribunalom navodi se da je 62 posto od ukupnog broja nestalih u općini Višegrad, nestalo tokom mjeseca juna i jula 1992. godine. Prema rezultatima istraživanja Eve Tabu, u ovom gradu je te godine nestalo više ljudi nego u ijednoj drugoj općini. Na genocidnoj osnovi u agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu, u periodu 1992-1995. godine, ubijeno je, prema rezultatima dosadašnjih naučnih istraživanja koje je proveo autor, 1.549 Bošnjaka. Na taj način je došlo do radikalne promjene etničke strukture stanovništva Višegrada. Vršena su i sistemska silovanja bošnjačkih žena i djevojaka, njih oko tri stotine, otvoreno je na desetine logora i mjesta za mučenje zarobljenih Bošnjaka.

Kao da im ni to nije bilo dovoljno, srpski agresor se koristio posebno gnusnim i stravičnim metodama počinjenja zločina nad Bošnjacima, a to je bilo planirano, organizirano i sistemsko spaljivanje bošnjačkih civila (starijih osoba, žena i djece) u kućama i drugim objektima. Datum 14. juni 1992. godine, crni je dan u historiji Bosne i Hercegovine. Pionirska ulica u Višegradu, prva je od dvije najmasovnije žive lomače na koju je autor stavio poseban akcenat kao podsjetnik na količinu zla koje se desilo u jednom danu kao i užas njegovog izvođenja. Vojna formacija kojom je komandovao zločinac Milan Lukić zarabila je preko 60 osoba bošnjačke nacionalnosti iz sela Koritnik i Sase. Od 8 preživjelih, dvoje je kasnije preminulo, a najmlađa žrtva lomače bila je beba stara tek dva dana, koja nije dobila čak ni ime. U živoj lomači u

Pionirskoj ulici najviše je stradalo žrtava sa prezimenom Kurspahić, njih 39, svi iz sela Koritnik. Među spaljenim je bilo sedamnaestero djece ispod četrnaest godina. Tih preko 60 civila je onako u strahu čekalo navodni konvoj koji ih je trebalo da ih prevede do Kladnja ili Olova, na sigurno. To se nikada nije ni desilo, nego su ih srpski agresori odveli i zatočili u kuću Jusufa Memića, a potom u podrum kuće Adema Omeragića u Pionirskoj ulici. Pojedine djevojke su silovali, a potom su tražili novac i zlato, skidajući ih dogola. U noćnim satima, ovim civilima je naređeno da idu u podrum kuće Adema Omeragića, te da im ne trebaju stvari, kao i da se ne moraju obuvati, tj. da pređu bosi. Nakon što su djevojke silovali, skinuli ih, opljačkali, ponizili u svakom mogućem smislu, na kraju svega su ubacili eksplozivnu napravu i žive ih zapalili. Žive. Oni koji su pokušali da iskoče kroz prozor su strijeljali i ubijali, a oni koji su pukom srećom preživjeli, slušali su ili gledali strahote koje su se dešavale u tom posebnom krugu pakla duboko ih porživljavajući.

Jako su potresna njihova svjedočenja, a za ovu priliku navodimo samo njihove fragmente.

Svjedokinja VG-13, pored ostalog, navodi sljedeće: „Prostorija je bila... toliko pretrpana da ni igla nije mogla pasti na pod. Unutra su ljudi gorili i vrištali–nevjerovatna strahota. Izbor je bio da se umre od metka ili vatre, ja sam izabrala da umrem od metka. Iz kuće se širio miris koji je podsjećao na izgorenu kožu. Miris je danima ostao u zraku. Kad me Milan Lukić pogodio mislila sam da me je usmrtio. Skotrljala sam se prema izvoru koji je bio malo nizbrdo. Pretpostavljam da je i Milan Lukić po načinu na koji sam se skotrljala mislio da me ubio pa više nije ni pucao. U kanalu sam provela tri dana. Crvi su mi pokrili čitavo tijelo jer sam bila krvava. Umirala sam od gladi i tri puta sam se od slabosti i gladi onesvijestila.“

O ovoj svjedokinji, Bakira Hasečić, kaže: „Meni je tada izgledala, kako se ne znam često izraziti, kao vještica. Kosa joj je bila rasčupana, izgledala je kao da je poluživa. Nije joj se moglo prići na četiri-pet metara. Odvela sam je u baštu kukuruza i opet okupala. Međutim, kad sam otvorila ranu mišići su potpuno ispali, kost je bila slomljena. Rana se već bila zagnojila. Za par minuta sam vidjela crve veličine pa i više od jednog centimetra, bijele. Našla sam komad grančice od šljive i osobi VG-13 vadila crve, jedan po jedan. Tako sam pet-šest crva izvadila. U prvom momentu je nisam mogla prepoznati jer nije ličila na sebe.“

Preživjeli svjedok žive lomače Hasib Kurspahić u svojoj izjavi, pored ostalog, navodi: „Bila je beba od dva dana. Ona se najzadnja čula da je živa.“

I pored ovih gnusnih i monstroznih zločina, paljenja, silovanja, strijeljanja, ovo ipak nije Monografija o smrti nego knjiga koja paradoksalno, ali istinito, slavi život, težnju za istinom i željom da se ne zaboravi, da se prekine šutnja onih koji već toliko dugo šute, a znaju gdje su posmrtni ostaci živo spaljenih bošnjačkih civila i na koji način se sve to desilo. Da se pokaju, da pobijedi govor nevinih živo spaljenih bošnjačkih civila u kući Adema Omeragića u Pionirskoj ulici, jer oni to zaslužuju. Zaslužuju to i pripadnici novije generacije koji se poput autora ove monografije trude u borbi za bolju i svjetliju budućnost naše jedine domovine Bosne i Hercegovine.

Lično smatram da je Monografija od izuzetne važnosti. Posebno zbog činjenice da se naučno obrađuje počinjeni masovni zločin nad Bošnjacima na jednom mikro području. Htjeli priznati ili ne, pored svih obilježavanja i sjećanja na mjesta ubijanja nedužnih bošnjačkih civila koja se organizuju svake godine, sve je manji broj onih koji dolaze na ta mjesta. Zato smatram da ono što se zapiše ostaje vječno za sve generacije koje dolaze. Poznavajući autora kao izuzetno vrijednog i detaljnog istraživača, te čitajući i recenzirajući njenu sadržinu, lično preporučujem na čitanje ovu naučnu Monografiju svim zainteresiranim pojedincima.

Almir Grabovica

